Założenia badawcze, cel i metoda badań

Pisanie pracy dyplomowej, projektu badawczego czy artykułu naukowego wymaga precyzyjnego zdefiniowania trzech fundamentalnych elementów konstrukcyjnych: założeń badawczych, celu badań oraz metody badawczej. Te komponenty tworzą logiczny rdzeń całego opracowania i determinują jego wartość metodologiczną. Jeżeli są niespójne, zbyt ogólne lub niepoprawnie zoperacjonalizowane, cała praca traci wiarygodność naukową. Ich właściwe opracowanie nie jest formalnością redakcyjną, lecz etapem projektowania struktury poznawczej badania.

Założenia badawcze stanowią punkt wyjścia całego procesu analitycznego. Są to twierdzenia przyjęte jako fundament teoretyczny, wynikające z przeglądu literatury oraz przyjętej perspektywy metodologicznej. Określają sposób rozumienia badanego zjawiska jeszcze przed rozpoczęciem części empirycznej. Nie są one tożsame z hipotezami. Hipoteza dotyczy konkretnej zależności między zmiennymi i podlega weryfikacji empirycznej, natomiast założenie ma charakter bardziej ogólny i wyznacza ramy interpretacyjne badania. W naukach społecznych przykładowym założeniem może być przekonanie, że zachowania jednostek są determinowane zarówno przez czynniki indywidualne, jak i kontekst społeczny. W naukach technicznych założeniem bywa przyjęcie, że określony model matematyczny adekwatnie opisuje analizowany proces.

Założenia powinny być spójne z aktualnym stanem wiedzy oraz osadzone w określonym paradygmacie badawczym. W tym kontekście warto odwołać się do rozumienia metodologii nauki przedstawionego przez Karl Popper, który podkreślał znaczenie racjonalnej krytyki i falsyfikowalności twierdzeń. Nawet jeśli nie każde założenie jest bezpośrednio testowalne, musi być logicznie uzasadnione i zgodne z przyjętym aparatem

pojęciowym. Częstym błędem studentów jest formułowanie założeń intuicyjnie, bez wyraźnego odniesienia do literatury przedmiotu, co osłabia fundament teoretyczny pracy.

Drugim kluczowym elementem konstrukcji projektu badawczego jest cel badań. Cel określa, jaki rezultat poznawczy ma zostać osiągnięty. Jest to komponent strategiczny, ponieważ determinuje zarówno dobór metod, jak i sposób interpretacji wyników. Cel musi być sformułowany jednoznacznie, precyzyjnie oraz operacyjnie. Nie może mieć charakteru wyłącznie opisowego. Sformułowanie typu „celem pracy jest omówienie problemu” nie wskazuje na działanie badawcze i nie implikuje procedury empirycznej. Poprawnie sformułowany cel powinien wskazywać na analizę, ocenę, porównanie, weryfikację lub identyfikację określonych zależności.

W praktyce wyróżnia się cel główny oraz cele szczegółowe. Cel główny określa zasadniczy efekt poznawczy projektu, natomiast cele szczegółowe dekomponują go na mniejsze, logicznie powiązane komponenty. Taka struktura umożliwia uporządkowanie procesu badawczego oraz ułatwia konstrukcję rozdziałów pracy. Cel powinien pozostawać w bezpośredniej relacji z problemem badawczym. Jeżeli problem ma charakter przyczynowo-skutkowy, cel również powinien zakładać analizę zależności. W metodologii nauk społecznych takie podejście systematyzował między innymi Earl Babbie, wskazując na konieczność logicznej spójności między problemem, hipotezami i procedurą badawczą.

Należy również odróżnić cel poznawczy od celu praktycznego. Cel poznawczy odnosi się do rozszerzenia wiedzy w danym obszarze, natomiast cel praktyczny wskazuje na możliwość zastosowania wyników w określonym kontekście, na przykład organizacyjnym, technologicznym lub edukacyjnym. Oba typy celów mogą współwystępować, jednak powinny być wyraźnie rozróżnione i opisane.

Trzecim elementem konstrukcyjnym jest metoda badań, czyli uporządkowany sposób postępowania prowadzący do pozyskania

danych empirycznych. Wybór metody nie może być przypadkowy ani motywowany wygodą badacza. Musi wynikać bezpośrednio z charakteru problemu i celu badawczego. Metoda jest narzędziem realizacji celu, dlatego jej dobór powinien być logicznie uzasadniony.

W zależności od charakteru projektu można zastosować podejście ilościowe, jakościowe lub mieszane. Metody ilościowe opierają się na analizie danych liczbowych i wykorzystują narzędzia statystyczne do testowania hipotez. Metody jakościowe koncentrują się na interpretacji znaczeń, kontekstów oraz doświadczeń uczestników badania. Podejście mieszane łączy oba nurty, umożliwiając triangulację danych i pogłębioną analizę zjawiska. W naukach technicznych dominują eksperyment, symulacja komputerowa oraz modelowanie matematyczne, natomiast w naukach społecznych często stosuje się ankietę, wywiad, obserwację czy analizę dokumentów.

Przy opisie metody należy wskazać, jakie dane będą zbierane, w jaki sposób zostaną pozyskane oraz jaką procedurę analityczną zastosuje badacz. Kluczowe znaczenie ma rzetelność i trafność badań. Rzetelność oznacza powtarzalność wyników przy zastosowaniu tej samej procedury, natomiast trafność odnosi się do adekwatności narzędzia pomiarowego względem badanego zjawiska. Brak refleksji nad tymi kategoriami metodologicznymi prowadzi do obniżenia jakości naukowej projektu.

Najistotniejszym wymogiem metodologicznym jest spójność między założeniami, celem i metodą. Założenia wyznaczają ramy teoretyczne, cel określa kierunek działania, a metoda stanowi operacyjne narzędzie realizacji zamierzeń badawczych. Jeżeli badacz przyjmuje założenie o mierzalności zjawiska i istnieniu zależności między zmiennymi, powinien zastosować procedury ilościowe umożliwiające ich testowanie. Jeżeli natomiast uznaje, że zjawisko ma charakter subiektywny i kontekstualny, właściwsze będzie podejście jakościowe. Niespójność między tymi elementami prowadzi do błędów logicznych i podważa wiarygodność pracy.

W praktyce akademickiej częstym problemem jest formułowanie zbyt ogólnych celów, brak wyraźnego rozróżnienia między problemem badawczym a celem oraz nieuzasadniony dobór metody. Studenci często kopiują schematy metodologiczne bez ich zrozumienia, co skutkuje niespójnością konstrukcyjną. Aby tego uniknąć, warto przed rozpoczęciem badań stworzyć schemat logiczny projektu, w którym jasno zostanie określony problem badawczy, przyjęte założenia, cel główny i szczegółowy oraz metoda wraz z uzasadnieniem jej wyboru.

Projektowanie założeń badawczych, celu i metody należy traktować jako proces koncepcyjny, a nie formalny wymóg redakcyjny. To na tym etapie powstaje architektura logiczna całej pracy. Dopiero po jej zaprojektowaniu można przejść do realizacji badań empirycznych i analizy wyników. Precyzja, spójność oraz świadomość metodologiczna stanowią fundament rzetelnego opracowania naukowego i decydują o jego wartości poznawczej.

Celem mojej pracy było zbadanie stanu zaspokojenia potrzeb informacyjnych kierowców, oraz określenie jakimi sposobami są te potrzeby zaspokajane. Miało to na celu uświadomienie w jakim stopniu i jakimi środkami kierowcy zaspokajają swoje potrzeby informacyjne. Hipoteza badawcza, którą sprawdzałem zakładała, że dostępne źródła informacyjne w wystarczającym stopniu zaspokajają potrzeby informacyjne tej grupy osób.

Badania oparłem na ustnym wywiadzie z 16 osobową grupą osób. Byli to kierowcy pracujący w Krakowskiej Straży Miejskiej na Oddziale V Podgórze – Wola Duchacka. Wszyscy moi respondenci posiadali prawo jazdy co najmniej kategorii „B” a zadawane pytania dotyczyły ich prywatnego kontaktu z omawianą i badaną problematyką. Moimi respondentami byli mężczyźni w przedziale wiekowym od 27 do 40 lat.

W pracy do weryfikacji hipotezy posłużyłem się metodą sondażu diagnostycznego. Jest to metoda badań zapożyczona z socjologii. Metoda ta polega za zbieraniu i gromadzeniu wiedzy

o zjawiskach społecznych, opiniach, poglądach wybranych zbiorowości, nasilaniu się i kierunkach rozwoju określonych zjawisk społecznych. Metodę sondażu stosuje się, gdy respondenci są w stanie dostarczyć nam potrzebnych informacji, gdyż istotną cechą tej metody jest stosowanie głównie technik komunikowania [Setnikowska, dok. elektr.].

W problematyce metod badawczych potrzeb informacyjnych głównie stosuje się metody jakościowe [Perek-Białas; Worek 2006, s.17]. Początek ich stosowania w naukach społecznych sięga XX wieku. Są one zazwyczaj prowadzone na niewielką skalę i stosowane do testowania hipotez badawczych. W badaniach jakościowych dąży się do poznania motywacji grupy docelowej. Umożliwiają one uzyskanie wiedzy o emocjach, barierach, postawach, pragnieniach, potrzebach danej grupy społecznej. Metoda ta jest stosowana w przypadku, gdy badaczowi potrzebne są szczegółowe informacje. Do najważniejszych cech metody jakościowej należą:

- Odpowiedzi na pytanie „co”;
- Brak możliwości przeniesienia wyników na całą populacje;
- Elastyczny scenariusz badań;
- Duży wpływ moderatora na grupę;
- Nieco subiektywny charakter interpretacji.

W metodzie jakościowej do badania potrzeb informacyjnych kierowców stosuje się technikę wywiadu, ankiety, analizę dokumentów osobistych, obserwacje, techniki statystyczne. Technika jest czynnością pozwalającą na uzyskanie optymalnie sprawdzalnych informacji i opinii [Węglińska 2002, s. 31].

W celu zebrania niezbędnych informacji, potrzebnych do realizacji moich badań, posłużyłem się metodą wywiadu kwestionariuszowego. Charakterystykę tej metody omówię w następnym podrozdziale.

Perek-Białas, Jolanta; Worek, Barbara. Badanie potrzeb

informacyjnych małopolskich instytucji, [dok. elektr.]. http://www.wup-krakow.pl/attach/Wup/Programy projekty/obserwatorium/ Toc151830333 [odczyt: 09.03.2007].

Setnikowska, Joanna. Badanie czytelnictwa w bibliotece [dok. elektr.]. httP://scholaris.pl/Portal?secId=H6XC26176S18300FCBT31SH0&mltdocview=CF8270G0S6743GP421Y5TH24 [odczyt: 28.04.2007].

Węglińska, Maria (2002). Jak pisać pracę magisterską? Poradnik dla studentów. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls, 127 [1] s.

Jeśli szukają Państwo pomocy w napisaniu własnej pracy - potrzebują Państwo fachowych konsultacji to polecamy stronę pisanie prac - profesjonalna pomoc w pisaniu prac w granicach prawa.